

Ball de bastons

Santa Maria d'Oló

Ubicació

Comarca: Moianès
Lloc/Adreça: Santa Maria d'Oló
Alçada: 507

Coordenades:

Latitud: 41.87402
Longitud: 2.03484
UTM Est (X): 419910
UTM Nord (Y): 4636239

Classificació

Número de fitxa 08258 - 232
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Segle XIX-XXI
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Tradició vigent
Protecció Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Lúdic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dj., 26/03/2020 - 01:00

Descripció

Ball tradicional que continua vigent a Santa Maria d'Oló de la mà de la colla de bastoners. Solen sortir a ballar en dues dates fixes: per Pasqua florida, juntament amb les Caramelles, i per la Trobada Nacional de Bastoners de Catalunya, que cada any s'organitza en un poble diferent. Per la celebració de Pasqua florida al migdia totes les colles es concentren a la plaça de l'Església Nova per fer la cantada i ballada conjunta,

després d'haver ballat per places i carrers del poble. També surten a ballar quan hi ha un esdeveniment important, com ara la visita d'una autoritat o el Correllengua.

La colla dels bastoners es compon de vuit balladors: quatre s'anomenen paradors i quatre rematadors (un d'aquets quatre rematadors porta la bandera i és l'abanderat). Actualment les quatre o cinc colles existents vesteixen igual: van vestits amb una brusa blanca, calces amples de color blanc, un faldell (que a la colla anomenen faldilla), uns camals amb cascavells, una faixa de color vermell i un barret de tipus canotier (típic dels anys 1920) folrat de roba de color blanc, amb una cinta groga o vermella (segons el porti un parador o un rematador). També porten unes cintes de colors situades al darrera i guarnides amb flors, i encara una cinta que travessa el pit i l'esquena, de la clavícula al maluc i d'esquerra a dreta amb color groc (si és un parador) i de dreta a esquerra i vermella (si és un rematador). Als peus calcen espadenyes de vetes de color blanc amb mitjons del mateix color. Els bastons són fets de fusta d'alzina; tenen una llargada de 45 cm i un diàmetre de 3,5 cm. Pel que fa al mocador, a Catalunya hi ha colles que el porten al cap i altres al barret. Oló forma part d'aquests segons, i hi ha una teoria que diu que els que el portaven al barret vénen de tradició de traginers i transhumància, mentre que el que els altres són més característics de la zona litoral.

Actualment els balls són els següents: l'airosa, el tralara o picotí xic, la processó, el saltador, el picotí gros, el rotllet i els quatre cantons. Pels volts de l'any 1985 s'hi va afegir una combinació de dos balls (el saltador i el picotí gros) a la qual se l'anomena el quatre per quatre. Els vuit balls antics segueixen la coreografia tradicional. L'any 2011 es van estrenar dos balls més. Són els balls anomenats el bastoner i el flabiolaire, amb música de Lluís Marmi i coreografia de Damià Güell i Sabata, que és qui actualment s'encarrega d'ensenyar les coreografies. Els balls nous mantenen en bona part la coreografia tradicional, però se n'hi ha afegit alguna que ballen altres colles de bastoners. L'any 2019 s'incorporà un altre ball nou anomenat Primera trobada, en record dels bastoners d'Oló que van organitzar la primera trobada de bastoners de Catalunya.

Pel que fa als instruments musicals que acompanyen el ball, aquests han anat variant amb el temps. Es va començar amb un flabiol de pastor. A la dècada de 1950 es tocava amb harmònica, als anys setanta es tornà al flabiol. En aquest moment es van escriure per primera vegada les partitures dels balls a càrrec del flabiolaire Lluís Coma. Els anys vuitanta es tocava amb flauta aguda, i en l'actualitat es torna a fer amb flabiol. Cal dir que Oló és dels pocs pobles on es manté només aquest instrument.

Observacions:

Informació facilitada per Josep Canamasas Güell, Damià Güell Sabata i Josep Güell Sabata.
Fotografies facilitades per la Colla de bastoners i caramelles, i per Josep Canamasas Güell

Història

Els bastoners a Oló ja devien existir al segle XIX o tal vegada amb anterioritat. La primera notícia coneguda, però, és del 2 de març de 1901, quan un grup de socis demanaven els vestits dels bastoners al president de la Congregació de Sant Lluís Gonçaga per poder sortir amb les Caramelles el dia de Pasqua. D'això es dedueix que no era una entitat organitzada.

Durant els tres anys de la guerra civil els bastoners van deixar de ballar. Després de la guerra alguns balls van sofrir modificacions. Va ser el cas de la Pastoreta, que es convertí en una peça titulada Marxa Real. Així mateix, els bastons es van pintar amb la bandera d'Espanya. Els anys 1950 un grup de dones, entre elles Maria Vila, decidiren confeccionar nous vestits amb roba donada per Manufactures Borràs. Els vestits antics s'havien fet malbé a causa de la humitat de la rectoria. Més endavant hi va haver breus períodes d'interrupció: a la dècada de 1960 (uns pocs anys) i també a la dècada de 1970. L'any 1977 es va crear una

colla de balladors més joves: la colla dels petits. Quan s'unien les dues colles es podien aconseguir uns efectes coreogràfics força espectaculars i, a més, s'assegurava la renovació del grup amb components de noves generacions. Aquest mateix any Maria Oliveres va confeccionar una nova bandera dels bastoners, i des d'aleshores es balla amb dues banderes. Una la porta la colla dels grans i l'altra la colla dels petits.

Un any abans, el 6 de juny de 1976, s'havia celebrat la primera Trobada Nacional de Bastoners a Oló. El grup de bastoners local va tenir una notable influència en el seu impuls. En aquesta primera edició, organitzada conjuntament amb el Grup Cultural Guillem d'Oló, hi van participar sis colles, incloent-hi la d'Oló. Aquesta trobada, organitzada cada any en un poble i per una colla diferent, ha arribat a aplegar més de 80 colles. L'any 1990, amb motiu de la celebració dels 1.100 anys de l'aparició escrita del nom d'Oló, es va fer una trobada de diferents generacions de persones que havien ballat amb els bastoners d'Oló. Va comptar amb cinc colles del poble. El 1996 les noies es van integrar al ball de bastons, a petició seva. El vestit que porten és el mateix del bastoners. També en aquesta dècada de 1990 Fina Sala Oliveras va dissenyar l'anagrama.

L'any 2000 es va celebrar una trobada titulada "25 anys de trobades i més de 100 ballades". Aquest dia es va inaugurar el monument als bastoners que hi ha davant de l'església nova. El disseny és d'Albert Manubens. El 2008 es va presentar a Oló el llibre "32 anys de trobades i 22 anys de la coordinadora de ball de bastons".

Durant aquest darrer període s'ha ensenyat a tocar el ball de bastons als més petits i també el flabiol i la música dels balls a diferents generacions. Com ja hem dit, el 2011 es van estrenar dos balls nous: el bastoner i el fabliolaire. Pels volts de 2014 l'agrupació va redactar uns estatuts per primera vegada. Actualment hi ha una junta que està al front de l'entitat. El 2015 es va celebrar una trobada titulada "40 anys de trobades" en la que es va convidar a les mateixes colles de l'any 1976 i s'hi va afegir la de Prats de Lluçanès, ja que aquest municipi cada any convida la colla d'Oló per la festa major.

La pintura dels bastons ha anat variant al llarg del temps. A la dècada de 1910 estaven pintats en dues franges helicoidals, una de negre i l'altre marró granat. Se'n conserven dos bastons. En la postguerra, tal com hem dit, es van pintar amb la bandera d'Espanya. L'any 1950, amb la vinguda de la mare de Deu de Fàtima, es van pintar de color blau i blanc, i a la dècada de 1970, quan es va reprendre el ball, s'assajava amb els bastons de la bandera d'Espanya (bastons vells) i es ballava amb bastons pintats amb la senyera. A partir de la dècada de 1980 els bastons no estan pintats, ja que d'aquesta manera tenen més bona sonoritat.

Bibliografia

BALLÚS, Glòria (2000). Guia de festes del Bages. Centre d'Estudis del Bages, Col·lecció guies, núm. 2, Manresa, p. 216. FERRER, Llorenç i altres (1991). "Època moderna i contemporània", Oló, un poble, una història. Associació Castell d'Oló, Santa Maria d'Oló, p. 180-181, 191-192. GÜELL SABATA, Àngela (1988). "Santa Maria d'Oló", Història del Bages, Manresa, Parcir Edicions Selectes, p. 473. SENTIES ANTONELL, Marta ; JUBANY SÁNCHEZ, Míriam (2002). Bastoners d'Oló (Treball de recerca de 2n Batxillerat). VILÀ SABATA, Pilar; ROCA BUJONS, Maria (1984). Els bastoners de Sta. Maria d'Oló. Treball inèdit de Magisteri.

